

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กฎหมายแรงงานเป็นกฎหมายพิเศษ (Lex Specialis) หมายความว่า เป็นกฎหมายที่มีข้อบังคับจำกัดเฉพาะบุคคลในทางนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นนายจ้างและลูกจ้าง¹ ปัญหาการให้ความคุ้มครองแรงงานในปัจจุบันเป็นปัญหาที่สำคัญอันควรที่จะต้องทำการศึกษาให้เข้าใจอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับลักษณะของภาคธุรกิจนั้นๆ เนื่องจากโดยพื้นฐานแล้ว มนุษย์ผู้ใช้แรงงานควรที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาคในด้านมาตรการทางกฎหมายและการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเหมาะสมจากรัฐ ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านธุรกิจที่รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว จนบางครั้งทำให้กฎหมายก้าวตามไม่ทันต่อข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้รัฐต้องมีส่วนเข้ามาพัฒนาระบบกฎหมายเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับการจ้างงานที่เหมาะสมและเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย รัฐจึงมีความจำเป็นต้องตรากฎหมายเพื่อเป็นหลักประกันแก่ทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง ซึ่งหากกฎหมายแรงงานอันเป็นกฎหมายที่กำหนดระเบียบกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับนายจ้างและลูกจ้างยึดถือปฏิบัติในการทำงาน ได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องก็จะเป็นการสร้างมาตรฐานแรงงานของประเทศให้มีคุณภาพและเกิดความเป็นธรรม ให้ลูกจ้างมีอนามัยที่ดีในการทำงาน สร้างมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) แนะนำให้มีการส่งเสริมงานที่มีคุณค่าในทุกภาคส่วนของเศรษฐกิจทั้งกิจการที่อยู่นอกระบบไปจนถึงการจ้างงานในระบบ ให้มีการกำหนดมาตรการเร่งด่วนเพื่อสิทธิที่ดีขึ้นและขยายการคุ้มครอง การมีผู้แทนและมีส่วนร่วมให้กับผู้ที่ทำงานในเศรษฐกิจนอกระบบ ในขณะเดียวกันสมาชิกใดภาคีควรจะสร้างกรอบนโยบายและกฎหมาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้ที่ทำงานนอกระบบ เพื่อให้สามารถนำกิจการนอกระบบสู่งานที่มีคุณค่า มาตรการระยะยาวควรมุ่งที่จะให้ผู้ทำงานทุกคนมีงานในระบบและได้รับการคุ้มครอง² นอกจากนี้องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้มีการกำหนดมาตรฐานแรงงาน (Labour Standards) และผลักดันให้ประเทศสมาชิกขององค์กรซึ่งรวมถึงประเทศไทย ต้องดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแรงงานหญิงซึ่ง

¹ หยุต แสงอุทัย. (2548). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. หน้า 109.

² องค์การแรงงานระหว่างประเทศ. (2546). งานที่มีคุณค่าและเศรษฐกิจนอกระบบ. หน้า 3-4.

จะอยู่ในรูปของอนุสัญญาและข้อแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ที่ให้ความคุ้มครองครอบคลุมการใช้แรงงานหญิงในเรื่องต่างๆ เป็นพิเศษกว่าแรงงานทั่วไป เช่น กำหนดพักดื่มน้ำหนักในการยก แบก หาม คุ้มครองแรงงานหญิงจากการถูกกีดกันหรือเลือกปฏิบัติ การคุ้มครองความเป็นมารดา การคุ้มครองในด้านสุขภาพ การจ้างงาน เป็นต้น

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม และมีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม ทำให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมเป็นแรงงานที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งในการผลิตสินค้าเกษตรกรรมเพื่อบริโภคภายในประเทศของประชากร และการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกซึ่งเป็นธุรกิจที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมากในแต่ละปี ปัจจุบันปัจจัยสำคัญในการผลิตที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศได้แก่ แรงงานในภาคเกษตรแม้ว่าในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดจนรูปแบบของกระบวนการผลิตที่มีการพึ่งพาความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้นทำให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมลดความสำคัญลงก็ตาม แต่พื้นฐานแรงงานของไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม และมีการพึ่งพาแรงงานในภาคเกษตรกรรมเป็นสำคัญ ประกอบกับลักษณะงานเกษตรกรรมเป็นงานที่มีสภาพการจ้างงานและการทำงานที่แตกต่างไปจากการจ้างงานทั่วไป ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและความหลากหลาย ซึ่งจำแนกเป็นงานหลักๆ ได้แก่ งานเพาะปลูก งานเลี้ยงสัตว์ งานประมง นอกจากนี้งานเพาะปลูกยังแบ่งเป็นการทำนา ทำสวนและทำไร่ด้วย ทั้งความเป็นอยู่ สภาพสิ่งแวดล้อม ลักษณะของงาน ความปลอดภัยในการใช้เครื่องจักรเพื่อการทำงานด้านการเกษตร ความปลอดภัยในการใช้สารเคมีทางการเกษตรของแรงงานเกษตร ตลอดจนสภาวะอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลต่อความปลอดภัยและสุขภาพของแรงงาน

สำหรับสภาพปัญหาแรงงานในภาคเกษตรนั้น ได้แก่ การได้รับค่าตอบแทนน้อย งานที่ทำขาดความต่อเนื่องและหนักเกินไป คือ มีชั่วโมงการทำงานมากกว่า 50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ การเสี่ยงอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การขาดการคุ้มครองแรงงานอย่างเท่าเทียมกับแรงงานในระบบ ปัจจุบันการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรมีเพียงบางประเด็นเช่น เวลาพัก ชั่วโมงการทำงาน เป็นต้น แต่ไม่ได้ครอบคลุมแรงงานภาคเกษตรทั้งหมด มีเพียงกฎกระทรวงกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานภาคเกษตรกรรม พ.ศ. 2547 เท่านั้นที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองลูกจ้างในภาคเกษตรกรรมที่มีลูกจ้างตลอดปี และมีได้ให้ลูกจ้างทำงานในลักษณะที่เป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ทำให้ลูกจ้างที่ทำงานในภาคการเกษตรไม่ได้รับสวัสดิการที่ดีพอ³

³ ประกาย กิจธิคุณ. (2550, ธันวาคม). “แรงงานภาคเกษตรหนึ่งในแรงงานนอกระบบที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย แต่ยังไม่เข้าถึงระบบประกันสังคม.” เศรษฐกิจการเกษตร, 53, 613. หน้า 12.

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เป็นกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทยที่กำหนดเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการใช้แรงงานที่มีผลใช้บังคับกับทุกประเภทกิจการ นอกจากนี้ มาตรา 6 และมาตรา 22 ยังได้ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานมีอำนาจในการออกกฎกระทรวง เพื่อกำหนดการใช้บังคับกฎหมายให้มีลักษณะแตกต่างไปจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานได้ ไม่ว่าจะเป็นทั้งหมดหรือบางส่วน สำหรับในกิจการบางประเภทที่มีลักษณะและสภาพของการทำงานแตกต่างไปจากการใช้แรงงานทั่วไปซึ่งรวมถึงลักษณะของการทำงานในภาคเกษตรกรรมด้วย ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการออกกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรม พ.ศ. 2547 เพื่อจะนำมาบังคับใช้กับแรงงานในภาคเกษตรกรรม แต่ด้วยการที่กฎกระทรวงดังกล่าวเป็นกฎหมายในลำดับรองจากพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน และไม่มีการบังคับใช้ในส่วนที่เป็นบทกำหนดโทษจึงทำให้ ในทางปฏิบัติไม่สามารถนำมาคุ้มครองแรงงานในภาคเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะบทกำหนดโทษ ที่นับเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย หากกฎหมายฉบับใด ขาดบทกำหนดโทษเสียแล้ว ส่วนใหญ่ก็จะไม่มีผลใช้บังคับ จึงทำให้ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสมกับงานภาคเกษตรกรรมอย่างแท้จริง ครั้นจะนำพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานที่มีอยู่ในปัจจุบันมาบังคับใช้กับงานในภาคเกษตรกรรมก็มีข้อกำหนดบางประการที่ไม่สามารถบังคับใช้กับการเกษตรกรรมได้ ส่งผลให้แรงงานในภาคเกษตรกรรม อันเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญและมีจำนวนมากว่าครึ่งหนึ่งของกำลังแรงงานทั้งประเทศ ไม่ได้รับการคุ้มครองเทียบเท่ากับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 นอกจากนี้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม ซึ่งถือว่าเป็นแรงงานนอกระบบประเภทหนึ่งที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 เนื่องจากไม่ได้เป็นผู้ประกันตนตามความหมายของพระราชบัญญัตินี้ อีกทั้งหญิงผู้ให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมจำนวนมากที่เป็นแรงงานอิสระ ไม่มีเงินเดือนประจำ จึงไม่สามารถทำประกันสังคมได้ เพราะปัจจัยสำคัญคือการส่งเงินสมทบ แต่แรงงานกลุ่มนี้ไม่อาจส่งเงินสมทบได้อย่างเป็นระบบเหมือนแรงงานทั่วไป ด้วยเหตุที่เข้าออกงานบ่อย หรือได้รับรายได้ไม่แน่นอน รวมถึงระยะเวลาทำงานอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ

ในภาคเกษตรกรรมแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานของหญิง ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานที่มีจิตจำกัดทางด้านสรีระวิทยา มีจุดอ่อนในด้านร่างกายหลายทางที่มีปัจจัยเสี่ยงในการได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วยจากการทำงานได้ง่ายกว่าแรงงานในภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นชาย และโดยที่แรงงานหญิงมีหน้าที่เป็นทั้ง ภรรยา มารดาและเป็นแรงงานด้วย การได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วย ย่อมส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อบุตร ครอบครัว และความเป็นอยู่ของครอบครัวเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากมีแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมที่อยู่ในระหว่าง การตั้งครรภ์จำนวนมากที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพ

และนำไปสู่การเสียชีวิตในที่สุด เนื่องจากโรคแทรกซ้อนในระหว่างตั้งครรภ์และคลอดนั้น เป็นผลมาจากการใช้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็นงานที่มีลักษณะที่ต้องปฏิบัติงานหนัก ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแรงงานซึ่งเป็นหญิงในภาคเกษตรกรรม

สำหรับแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานหญิงในภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับการให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษแตกต่างจากแรงงานชาย ก็สมควรอย่างยิ่งที่จะมีการให้ความคุ้มครองแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม ให้ได้รับสิทธิประโยชน์อยู่ในระดับที่ไม่น้อยกว่าเช่นเดียวกันซึ่งแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมเป็นแรงงานที่มีข้อเสียเปรียบทางด้านสภาพร่างกายที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษโดยตรง ประกอบกับลักษณะและสภาพการทำงาน of แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมมีสภาพการทำงานที่หนักและยากลำบากกว่าการใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมหรือพาณิชยกรรม นอกจากนี้ลักษณะงานยังมีความเสี่ยงต่อการประสบอุบัติเหตุ อันทำให้ต้องได้รับอันตราย จากเครื่องจักรกลทางการเกษตร และต้องทำงานในสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น สารพิษ ฝุ่นละออง หรือ ได้รับพิษจากยาปราบศัตรูพืชและจากสารเคมีทางการเกษตรตัวอื่นๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นความเสี่ยงที่ทำให้ร่างกายได้รับอันตรายไม่ว่าจะเป็นในระยะสั้นหรือระยะยาว หรือจะเป็นในเรื่องสภาพปัญหาในเรื่องของการทำงานในเวลากลางคืน รวมตลอดถึงในเรื่องการให้ความคุ้มครองการทำงาน of แรงงานหญิงมีครรภ์ ที่ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม ซึ่งจะต้องได้รับการให้ความคุ้มครองมากเป็นพิเศษกว่าแรงงานหญิงธรรมดาที่ไม่ได้ตั้งครรภ์ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของงานอันตราย สิทธิในการขอเปลี่ยนงานชั่วคราว การลาเพื่อคลอดบุตร และห้ามเลิกจ้างเพราะเหตุมีครรภ์ ด้วยปัญหาการให้ความคุ้มครองแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จึงมีความจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายเฉพาะเพื่อนำมาบังคับใช้กับแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมให้ได้รับการคุ้มครองอย่างแท้จริง

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการศึกษาและทำการวิเคราะห์ เพื่อหามาตรการทางกฎหมายในส่วนของการคุ้มครองแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม เนื่องจากแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองแรงงานที่เหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคตามมาหลายประการ รวมทั้งศึกษาถึงมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศขององค์การแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เพื่อให้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมได้รับการคุ้มครองทางด้านสุขภาพและความปลอดภัยจากการทำงานที่แท้จริงต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม

1.2.2 เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการนำมาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับอนุสัญญาและข้อเสนอขององค์การแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อให้ได้มาตรการทางกฎหมายที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการออกกฎหมายคุ้มครองแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมของไทยให้เป็นธรรม เหมาะสม ชัดเจน เพื่อความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ในปัจจุบันพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานของหญิงในภาคเกษตรกรรมไว้โดยเฉพาะทำให้เกิดปัญหาและขาดความชัดเจนในการให้ความเป็นธรรมกับแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพความปลอดภัยในการทำงาน และอาจก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมต่างๆ ตามมาได้ จึงจำเป็นต้องออกบทกฎหมายเฉพาะ หรืออย่างน้อยควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน เพื่อกำหนดสิทธิ หน้าที่ และการให้ความคุ้มครองแรงงานหญิงในงานภาคเกษตรกรรม ให้มีมาตรฐานและเหมาะสมต่อการให้ความคุ้มครองแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมในประเทศไทย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ถึงลักษณะของการทำงาน สภาพการจ้างงาน และรวมถึงสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม โดยจะทำการศึกษากฎหมายที่มีอยู่ในประเทศในการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานหญิง เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน ตลอดจนกฎหมายพิเศษต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศที่มีการกำหนดถึงสิทธิ หน้าที่ และการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม โดยศึกษาเปรียบเทียบกับอนุสัญญาและข้อเสนอขององค์การแรงงานระหว่างประเทศรวมทั้งกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องว่ามีข้อแตกต่าง ข้อดี ข้อเสียอย่างไร เหมาะสม

หรือไม่ เพื่อจะนำมาแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานของหญิงในภาคเกษตรกรรมให้มีความเหมาะสม ชัดเจน และสร้างความเป็นธรรม

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิธีการศึกษาใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากการค้นคว้าจากหนังสือหรือตำราทางกฎหมายที่ใช้ศึกษาตามสถาบันศึกษาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ประกอบกับหนังสือทั้งไทยและต่างประเทศ บทความทางกฎหมาย วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความที่ได้มีการแสดงความคิดเห็นทางด้านวิชาการและทางด้านกฎหมายทั้งในนิตยสารและสิ่งพิมพ์ของนักวิชาการและนักกฎหมาย รวมถึงการค้นคว้าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และการปรับใช้กฎหมายหรือการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึง ความเป็นมา แนวคิด และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม

1.6.2 ทำให้ทราบถึง มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการนำมาปรับใช้กับการให้ความคุ้มครองการใช้แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม

1.6.3 ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมตามอนุสัญญาและข้อเสนอขององค์การแรงงานระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ

1.6.4 ทำให้สามารถนำมาตรการทางกฎหมายที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการออกกฎหมายคุ้มครองแรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรมของไทยให้เป็นธรรม เหมาะสม ชัดเจน เพื่อความสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

1.7 บทวิเคราะห์ศัพท์

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ให้ความหมายของ “แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม” ไว้ดังต่อไปนี้

“แรงงานหญิงในภาคเกษตรกรรม” หมายความว่า แรงงานหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่ทำงานให้กับนายจ้างในด้านการเกษตรกรรมไม่ว่าจะเป็นงานเพาะปลูก งานเลี้ยงสัตว์ การป่าไม้ และการประมงที่ไม่ใช่งานประมงทะเล โดยได้รับค่าจ้างเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน หรืองานเหมา